

Joanna Wyzlic

Hermann, Bischof von Oesel,
erneuert und bestätigt die von
seinem Vorgänger über die Leistung
von zehnten und Abgaben Aller Art
durch die neubekhrten erlassenen
Statute, im Jahr 1284 : Herman,
biskup Ozylii, przedłuża i potwierdza
postanowienia...

Meritum 4, 197-200

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

HERMANN¹, BISCHOF VON OESEL, ERNEUERT UND
BESTÄTIGT DIE VON SEINEM VORGÄNGER ÜBER DIE
LEISTUNG VON ZEHNTEN UND ABGABEN ALLER ART
DURCH DIE NEUBEKEHRTEN ERLASSENEN STATUTE,
IM JAHR 1284². (Herman, biskup Ozylii, przedłuża
i potwierdza postanowienia wydane przez jego poprzednika³
o świadczeniach z dziesięciny i opłatach wszelkiego rodzaju
przez neofitów, w roku 1284)

Tłumaczenie i opatrzenie przypisami Joanna Wyzlic

In nomine sanctae et individuae trinitatis. Amen. Hermannus, Dei gratia osiliensis ecclesiae episcopus, universis Christi fidelibus, in nostra dioecesi constitutis, salutem in eo, qui est omnium credentium vera salus. Universitati vestrae notum esse cupimus, quod, praedecessoris nostri vestigiis inhaerentes, statuta ac iura, quae ad petitionem neophitorum dioecesis nostrae praelibatae, de consilio magistri ac fratrum domus Theutonicae Iherosolimit. [ibernorum] ac vasallorum ecclesiae, nostrae, a iam dicto praedecessore nostro bonae memoriae edita ac conscripta fuerant, et de consilio et consensu praelatorum et canonicorum ecclesiae nostrae, commendatoris ac fratrum domus Theutonicae

¹ Herman I von Bekeshovede – biskup Ozylii w latach 1262–1285. – A. Radziwiński, *Podziały kościelne Inflant z Estonią*, [w:] *Inflanty w średniowieczu. Władztwa zakonu krzyżackiego i biskupów*, red. M. Biskup, Toruń 2002, s. 39. Szerzej F. G. Bunge, *Livland. Die Wiege der Deutschen Weihbischöfe mit einer Charte der Diocesen Nordwestdeutschlands im XIII. Jahrhundert*, [w:] *Baltische Geschichtsstudien*, Leipzig 1875, Bd. I, s. 63 i n.

² *Liv-, Esth- und Kurländisches Urkundenbuch*, hrsg. v. F. G. Bunge, Bd. I, Reval 1853, (dalej LU I), 559 vgl., s. 135, nr CDXC, s. 603–605. Tekst dokumentu wraz z krótkim omówieniem, J. Jaroszewicz, *O najdawniejszych prawach litewskich upatrzonych przez P. Maciejowskiego dyplomatach z XIII wieku, Rydze i Inflantom służących*, [w:] *Biblioteka Warszawska*, red. A. Krasieńskiego, t. II, ogólnego zbioru t. XLVI, Warszawa 1852, s. 97–99.

³ Owym poprzednikiem był biskup Henryk, piastujący ten urząd w latach 1234–1260/1262. – A. Radziwiński, *Podziały kościelne Inflant z Estonią*, [w:] *Inflanty w średniowieczu...*, s. 39. Mowa tu o potwierdzeniu dokumentu z 27. sierpnia 1255 roku (LU I, nr CCLXXXV, s. 369–371)

in Leal, vasallorum ac seniorum ecclesiae iam praelibatae, denuo praesentibus litteris duximus innovanda, ac etiam auctoritate qua fungimur confirmanda.

W imię świętej i niepodzielnej Trójcy. Amen. Herman, z Bożej łaski biskup kościoła ozylskiego, w naszej diecezji prawnie ustanowiony, wszystkim wiernym Chrystusowi, który jest prawdziwym zbawieniem, pozdrowienie w nim wszystkich wierzących. Ogółowi waszemu pragniemy zawiadomić, że idąc w ślady poprzednika naszego, przepisy i prawa, które na prośbę neofitów naszej diecezji wspomnianej, za radą mistrza i braci domu niemieckiego w Jeruzolimie i wasali naszego kościoła, od zaraz dokumenty przez poprzednika naszego świętej pamięci wystawione i spisane były i za radą i zgodą prałatów i kanoników naszego kościoła, komtura i braci domu niemieckiego w Leal, wasali i starszych kościoła już wspomnianego, od nowa obecnymi pismami wprowadziliśmy te, które powinny być odnowione, i także te, które powinny być zatwierdzone, na mocy władzy, którą sprawujemy.

Quorum statutorum ac iurium tenorem praesentibus duximus declarandum, videlicet: ut solvant decimas de omnibus, quae secundum ius Divinum consueverunt decimari.

Przepisów i praw, których porządek, który powinien być obwieszony obecnym, wprowadziliśmy, mianowicie: że płaciliby dziesiąte części, które od wszystkiego przyzwyczaili się składać według prawa boskiego.

Item de quolibet unco dabunt duas marchas ... cum dimidia, item de quolibet unco⁴ pullum⁵ unum; item uno die arabunt dominis suis propriis bobus et propriis expensis, duobus vero metent.

Również z każdego radła będą płacić dwie marki ... i pół, również z każdego łana jedno kurcze; również jeden dzień [w tygodniu] będą orać swojemu panu własnymi wołami i na własny koszt, dwa zaś będą kosić.

Item de eo, qui metere potest, unum de qualibet vitzkatu(?)⁶, duas plaustras feni solvere promiserunt. Item de quolibet unco ducent unum cubitum⁷ li-

⁴ *Uncus* (łac.), *hacken* (niem) – łan inflacji, miara powierzchni, w 1232 1 hak=30 morgów. – J. Jaroszewicz, op. cit., s. 97; 1 hak=98262,5 m², H. Kahnt, B. Knorr, *Alte Masse, Münzen und Gewicht*, Zurich 1986, s. 118.

⁵ *Pullus* oznacza również młode zwierze, zrebę, ale w wersji niemieckiej mowa jest o kurze (die Huhn).

⁶ Słowo *vitzkat* prawdopodobnie pochodzi od estońskiego słowa *vikat*, które oznacza kosę. – K. Sivesand, *Skifte och befolkning. Skiftenas inverkan på byar och befolkning i Mälardalen*, Uppsala 1979, s. 37, przyp. 59.

⁷ *Cubitus* – łokieć, miara długości wynosząca 59,20 cm – H. Kahnt, B. Knorr, op. cit., s. 60. W XIII w. w Rydze długość łokcia równa była 54,80 cm – J. F. Krüger, *Vollständiges handbuch der münzen, masse und gewicht aller länder der erde*, Quedlinburg–Leipzig 1830, s. 81.

gnorum, aequum in longitudine et latitudine et altitudine, qui vaden vulgariter appellatur.

Również od tego, który kosić może, od każdej jednej kosy, dwie fury siana zapłacić obiecali. Ponadto z każdego radła będą odprowadzać jeden łokieć drewna, który równy jest w długości i szerokości i wysokości, który sążniami pospolicie jest nazywany.

Item de vino gordii (hordei?) brazni (braxari?) facient, illudque suis dominis portabunt. Item decimam etiam praelibatam ducent, ubi dominis placuerit, dummodo in dioecesi loca fuerint, ad quae ducent, extra dioecesim autem ducere non cogentur.

Również będą robić piwo ze słoju jęczmienia i owo będą panu swojemu przynosić. Również dziesięcinę także wspomnianą będą odprowadzać, gdzie panom się podoba, o ile w obszarze diecezji byłyby, do których będą odprowadzać, lecz poza diecezją nie byłiby nakłaniani odprowadzać.

Praeterea castra ecclesiae et domos dominorum suorum aedificabunt, si ipsas contingat per incendium vel insultus hostium devastari. Item ecclesias suas, et plebanorum (domos) aedificabunt et reaedificabunt, si fuerint incendio vel aliquo casu fortuito devastatae.

Oprócz tego kościoły grodowe i siedziby swoich panów będą budować, jeśli zdarzyłoby się przez pożar albo atak nieprzyjaciela być całkowicie zniszczonym. Również swoje kościoły i plebanie (siedziby) będą budować i odbudowywać, jeśli byłyby zniszczone pożarem albo jakimś przypadkiem losowym.

Item ad expeditionem et ad terrae defensionem parati erunt, cum ipsis ab episcopo fuerit intimatum. Teneantur etiam ad iura spiritualia et pontificalia, et in aliis causis coram dominis suis stent iuri, iudicio seculari, in quo si ipsos indebite gravari contigerit, possunt secundum mandatum apostolicum et ius gentium ad episcopum appellare.

Również do wyprawy i do obrony ziemi gotowi będą, kiedy samymi przez biskupa będą wezwani. Byliby także zobowiązani do praw duchownych i biskupich [przestrzegania], a w innych sprawach przed panami swoimi nie ustępowaliby prawu, sądowi świeckiemu, w którym jeśli tych niesłusznie zajdzie być oskarżonym, mogą podług rozporządzenia papieskiego i prawa powszechnego do biskupa się odwołać.

Si autem, ultra quod praescriptum est, dominis suis sive in servitiis vel aliis donis, sine aliqua coactione, sed bona voluntate, adiicere voluerint, hoc ipsorum libero arbitrio duximus relinquendum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc innovationis et confirmationis nostrae paginam infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumerit, excommunicationis sen-

tentiam, quam in talem inferemus, se noverit incursum, ad poenam aliam nihilominus, secundum mandatum apostolicum, processuri, si hoc meruerit protervitas contumacis.

Jeśli zaś, co powyżej zostało określone, panom swoim albo w rentach odrobkowych albo innych darach, bez jakiegokolwiek przymusu, lecz dobrą wolą, więcej ofiarować zapragną, to tych wolną wolą wprowadziliśmy, to co powinno być dopuszczone. Nikt z wszystkich ludzi pozwolenia nie ma [na to, by] złamać wznowienia i potwierdzenia naszego dokumentu lub temu płochą nierozważą (zuchwałym nadużyciem) przeciwstawiać się. Jeśli zaś kto ośmielił się go naruszyć, niech wie, że narazi się wyrokowi wyłączenia, który w takim [przypadku] będziemy wprowadzać, ponadto karze innej podług rozporządzenia papieskiego, jeśli na to zasłuży zuchwalstwo nieposłusznego.

Plebanis etiam in his septem kilegundis constitutis districtius iniungimus, ut quibus (quibus in ?) ecclesia sua tenorem litterae praelibatae bis in anno, videlicet in festo Paschae et in assumptione beatae virginis, coram vasallis et neophitis non negligant recitare, si et ipsi praemissam poenam vel consimilem voluerint evitare. Ut ergo praelibata firma et inconvulsa permaneant, praesens scriptum sigillo nostro et capituli nostri fecimus communiri. Datum Hapasellae⁸, anno MCCLXXXIV.

Także proboszczom w tych siedmiu parafiach prawnie ustanowionym surowsze nakładamy [kary], w których kościół ich ciągłość pisma wspomnianego dwa razy w roku, mianowicie na Wielkanoc i Wniebowzięcie Najświętszej Dziewicy [15 VIII] w obecności wasali i neofitów będzie zaniedbywać odczytywać, jeśli jednak przed samą zapowiedzianą karą lub podobną chcieliby się ochronić. I dlatego wymienione rozdziały nasze prawomocne i niezienne zostają, obecne pismo pieczęcią naszą uczyniliśmy zabezpieczonym. Dano w Haapsalu, roku 1284.

⁸ Od 1263 r. siedziba biskupa Ozylii. – R. Czaja, *Miasta inflanckie i estońskie w XIII–XVI wieku*, [w:] *Inflanty w średniowieczu...*, s. 58.